

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA EKOLOGIE

**ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A OSVĚTA
V DOMĚ DĚTÍ A MLÁDEŽE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: Lenka Broukalová

Jméno studenta: Lenka Hrdinová

2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lenka Hrdinová

Územní technická a správní služba

Název práce

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy

Název anglicky

Environmental education and awareness in Children and youth Capital city of Prague

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat, jakým způsobem je zajišťována environmentální výchova (EV) v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy – tj. dle jakých dokumentů funguje, jaké jsou cíle EV a jaké jsou využívány metody a formy EV. A dalším cílem je zpracování návrhů vedoucích ke zlepšení stavu EV v DDM hl. města Prahy a porovnání výhod a nevýhod jednotlivých návrhů.

Metodika

Rešeršní práce

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta Environmentálně odpovědné jednání Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy Životní prostředí

Doporučené zdroje informací

- A. Máchal, H. Nováčková, L. Sobotová a kol. Úvod do environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání: soubor učebních textů, 2012, 1. vyd, česky, Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Brno, 282 stran, ISBN: 9788087604014
- CAHA, Milan, Christ CHURCH, Jiří KULICH a Jan ČINČERA. Hry a výchova k trvale udržitelnému rozvoji: sborník simulačních her s environmentální tematikou. Vyd. 1. Praha: Brontosaurus, 1996.
- ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
- DAŇKOVÁ, Lenka, Jiří KULICH a Blanka TOUŠKOVÁ (eds.). Škola pro život II: jak na ekologickou/environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů. Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, 2009. ISBN 978-80-903345-9-5.
- Doporučené očekávané výstupy Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách LESKOVCOVÁ, Martina, MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ Lada a Alice PALACKÁ. Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-42-2.
- MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek ve spolupráci s Lipkou – Domem ekologické výchovy, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
- SMRTOVÁ, Erika, Radim ZABADAL a Zdeňka KOVÁŘÍKOVÁ. Za Naturou na túru: metodika terénní výuky. Vyd. 1. Praha: Apus, 2012. ISBN 978-80-260-1591-8.
- ŠIMONOVÁ, Petra a Jan ČINČERA. Ekologická a environmentální výchova: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-452-5.
-

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – FŽP

Vedoucí práce

Mgr. Lenka Broukalová

Garantující pracoviště

Katedra ekologie

Elektronicky schváleno dne 5. 4. 2016

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 4. 2016

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 05. 04. 2016

**Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a
použitou literaturu a ostatní zdroje jsem řádně citovala a uvedla.**

V Praze dne 12. 04. 2016

.....

Lenka Hrdinová

Děkuji paní Mgr. Lence Broukalové za odborné vedení a cenné připomínky, které mi poskytla při zpracovávání této bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářskou práci s názvem „Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy“ autorka rozdělila do tří základních částí. V první části je zmapována oblast environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, kde je přehled historie, základních cílů, forem a metod environmentální výchovy. V druhé části je zmapována historie Domu dětí a mládeže hlavního města Prahy a současný stav EVVO v tomto školském zařízení. Třetí část práce obsahuje dotazníkové šetření k posouzení zajištění EVVO v jiných DDM a následné zpracování návrhů, které by vedly ke zlepšení stavu EVVO v DDM hl. města Prahy.

Klíčová slova:

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Environmentálně odpovědné jednání

Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy

Životní prostředí

SUMMARY

Bachelor thesis entitled Environmental education and awareness in the House children and youth capital city of Prague is divided into three basic parts. In the first part of the was mapped area of environmental education and awareness, which is an overview of the history, basic objectives, forms and methods of environmental education. The second part was mapped the history of the House children and youth capital city of Prague and the current state of environmental education in this school equipment. The third part contains a survey to assess ensure environmental education in other the houses children and youth and subsequent processing of proposals that would lead to improving the state of the environmental education in the house children and youth of capital city Prague.

Key words:

Environmental education and awareness

Environmentally responsible behavior

House of children and youth capital city of Prague

Environment

SEZNAM ZKRATEK

DDM hl. města Prahy	Dům dětí a mládeže hlavního města Prahy
EOJ	Environmentálně odpovědné jednání
EVVO	Environmentální vzdělávání výchova a osvěta
EV	Environmentální výchova
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
ZÚ	Zájmový útvar
ŽP	Životní prostředí

Obsah

.....	1
1 Úvod.....	9
2 Cíle	10
3 Metodika.....	11
3.1 Popis současného stavu EVVO.....	11
3.2 Popis současného stavu EVVO v DDM hl. m. Prahy	11
3.3 Dotazníkové šetření v DDM.....	12
4 Výsledky	14
4.1 EVVO v současném pojetí.....	14
4.1.1 Co je to EVVO?.....	14
4.1.2 Terminologie	16
4.1.3 Historie EVVO v České republice	18
4.1.4 Cíle EVVO.....	19
4.1.5 Formy a metody EVVO, modely učení	23
4.1.6 Instituce EVVO	27
4.1.7 Legislativa v oblasti EVVO	29
4.2 Současná situace v DDM hlavního města Prahy v oblasti EVVO	31
4.2.1 Podmínky pro EVVO v DDM hl. města Prahy	31
4.2.2 Historie DDM hl. města Prahy i Stanice přírodovědců.....	32
4.2.3 Dokumenty, cíle a formy a metody EVVO, které DDM využívá.....	33
4.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	37
4.3.1 Respondenti	37
4.3.2 Výsledky dle jednotlivých otázek	38
4.3.3 Výsledky souhrnně	41
5 Diskuze	42
6 Závěr	44
7 Zdroje	45
7.1 Cizojazyčná literatura.....	45
7.2 Knihy a jiné publikaci	45
7.3 Internetové zdroje.....	46
8 Přílohy	48

1 Úvod

Tato bakalářská práce řeší problematiku environmentální výchovy v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy (dále DDM hl. města Prahy), resp. v DDM obecně. K výběru tohoto tématu bakalářské práce vedlo několik důvodů – autorka pracuje v DDM hl. města Prahy jako vedoucí volnočasových aktivit a problematiku environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty (dále jen EVVO) vnímá jako důležitou z hlediska práce s dětmi a mládeží – jako jeden z přístupů k řešení problémů životního prostředí. Dalším důvodem bylo zlepšení osobních zkušeností a dovedností při práci s dětmi i s veřejností v oblasti rozvoje odpovědného přístupu k životnímu prostředí.

Cílem bakalářské práce je zlepšení stavu EVVO v DDM hl. města Prahy tím, že přinese návrhy, jakým způsobem začlenit problematiku do dokumentů DDM hl. m. Prahy, jakým cílům EVVO se především věnovat, jaké metody a formy EVVO zvolit. Zlepšit současné postupy při práci s dětmi, mládeží i veřejností, která je při současné práci DDM také oslovována.

Bakalářská práce především popisuje současnou situaci v oblasti EV. Dále popisuje současnou situaci v oblasti EVVO v DDM hl. města Prahy. A bakalářská práce dále přináší výsledky šetření, jak je zajišťována EVVO v jiných DDM, a to těch zaměřených na EVVO, tak v těch ostatních DDM, která se na EVVO nespecializují. Na základě uvedeného šetření je popsáno, jak může být řešena EVVO v podmínkách DDM hl. města Prahy. A diskutuje, která z popsaných cest by mohla být nejefektivnější cestou k zlepšení začleňování EVVO v tomto školském zařízení.

V závěru práce je uveden návrh dle autorky nejlepšího postupu k zlepšení stavu EVVO v DDM hlavního města Prahy, které by mělo do budoucna přispět ke zlepšení stavu životního prostředí.

2 Cíle

Hlavní cílem bakalářské práce je zlepšení stavu EVVO v DDM hl. města Prahy – zejména jakým způsobem začlenit problematiku do dokumentů DDM hl. m. Prahy, jakým cílům EVVO se především věnovat, jaké formy EVVO zvolit. Najít nejlepší a nejvhodnější způsob pokračování v dosavadní činnosti zařízení, které bude dbát na principy EVVO při práci s dětmi, mládeží a širokou veřejností.

Bakalářská práce dále bude obsahovat i splnění dílčích cílů, které jsou nezbytné pro dosažení hlavního cíle. Mezi dílčí cíle můžeme zařadit tyto:

- a. popsání současného stavu EVVO s pohledem i do historie,
- b. popsání současného stavu EVVO v DDM hl. města Prahy i s pohledem do minulosti,
- c. zjištění, jak je řešeno EVVO v DDM, které se zaměřují na problematiku EVVO,
- d. zjištění, jak je řešeno EVVO v DDM, které se na tuto problematiku nezaměřuje.

3 Metodika

V této kapitole je popsán metodický postup, který byl použit k dosažení výše uvedených cílů. Hlavními prostředky pro návrh na zlepšení stavu EVVO v DDM hl. města Prahy budou:

- popis současného stavu EVVO,
- popis současného stavu EVVO v DDM hl. m. Prahy,
- dotazníkové šetření.

3.1 Popis současného stavu EVVO

Popis současného stavu EVVO bude zpracován na základě existující literatury, dokumentů, elektronických zdrojů. K popsání současného stavu EVVO bude použita forma rešerše literatury, která rozpracovává mimo jiné aktuální stav i historii. Jako zdroje pro rešerši budou použity převážně elektronické zdroje české i cizojazyčné (veřejně přístupné dokumenty z internetových portálů např. portálu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstva životního prostředí), dále bude použita doporučená literatura (kam můžeme zařadit např. práce Jana Činčery či Aleše Máchala). Oblast EVVO bude rozdělena do těchto částí:

- a. co je EVVO
- b. terminologie
- c. historii a vývoj EVVO v České republice
- d. cíle EVVO
- e. formy a metody EVVO
- f. instituce EVVO
- g. legislativa v oblasti EVVO

3.2 Popis současného stavu EVVO v DDM hl. m. Prahy

Popis současného stavu EVVO v DDM hl. m. Prahy bude zpracován na základě existujících dokumentů i praktických zkušeností. K popsání současného stavu EVVO budou použity zejména dokumenty vytvořené přímo DDM nebo s DDM a EVVO související. Mezi tyto dokumenty můžeme zařadit:

- a. publikace na téma EVVO
- b. Doporučené a očekávané výstupy pro oblast EV
- c. zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

- d. hodnotící zprávy a plány
- e. školní vzdělávací plány
- f. jednotlivé výukové programy v DDM
- g. metodické pokyny k jednotlivým zájmovým útvarům (kroužkům) v DDM

3.3 Dotazníkové šetření v DDM

Dotazníkové šetření v DDM proběhne v pěti DDM, které se na danou problematiku cíleně zaměřují, a v pěti ostatních DDM, které se tímto směrem nespecializují. V některých případech může být dotazník nahrazen rozhovorem, při kterém budou DDM kladeny otázky z dotazníku (v případech, kdy není z nějakého důvodu možné vyplnění dotazníku).

Dotazníkové šetření bude zaměřeno na mapování tří základních oblastí:

- a. jak mají jednotlivá DDM oblast EVVO ošetřenou v dokumentech,
- b. jakých cílů se snaží prostřednictvím své činnosti v oblasti EVVO dosahovat,
- c. jakých metod a forem využívají.

Prvním krokem bude sestavení dotazníku. Dotazník bude strukturovaný tak, aby respondenti odpovídali na otázky, které se týkají zvolených tří základních oblastí. Následně se uskuteční realizace dotazníkového šetření. Ta bude probíhat takto:

- a. výběr jednotlivých DDM, které nám poslouží k porovnání současné situace EVVO v DDM,
- b. rozeslání dotazníku, který bude mít elektronickou podobu (formát Microsoft Word),
- c. zpracování výsledků v programu Microsoft Excel, kde se porovnájí odpovědi a vytvoří tabulky a grafy, které budou sloužit jako vyhodnocení.

Výběr jednotlivých DDM bude probíhat takto:

- a. DDM, které se na EVVO zaměřují, budou vybrána na základě členství v Síti středisek ekologické výchovy Pavučina,
- b. DDM, které se na EVVO nezaměřují, budou vybrána podle toho, zda se při své činnosti zaměřují i na přírodovědnou oblast, protože DDM, které je předmětem této bakalářské práce, se na tuto oblast zaměřuje.

Dotazníkové šetření má své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří například možnost vyhodnocení odpovědí statisticky (v případě většího počtu respondentů) i vyhodnocení kvalitativní (v případě menšího počtu respondentů). Dotazník se dá používat opakovaně, jednotlivé odpovědi se dají analyzovat.

Nevýhodou může být například riziko vysokého zkreslení odpovědí (jinak respondenti odpovídají a jinak mohou pochopit otázku), časová náročnost jak při získávání informací, tak i při jejich vyhodnocování. Další nevýhodou dotazníkového šetření je potom samotný respondent, který nemusí při samotném dotazníkovém šetření mluvit celou pravdu (snaží se vykreslit v tzv. lepším světle).

Dotazování budou zástupci jednotlivých DDM, kteří se dané problematice věnují, příp. jsou ve vedení DDM. Za každou skupiny DDM bude osloveno pět zástupců.

Vyhodnocení v tomto případě proběhne kvalitativně z důvodu menšího počtu respondentů. To umožňuje hlubší analýzu jednotlivých odpovědí. Tímto způsobem získáme obraz o situaci EVVO v jiných DDM (ať už jsou to DDM, které se zaměřují na EVVO i které se nezaměřují na EVVO).

4 Výsledky

4.1 EVVO v současném pojetí

„Environmentální výchova je v dnešní době jedním z nejdůležitějších témat. Existuje mnoho způsobů, jak definovat environmentální výchovu. Ať už jen jako obor, který má poskytovat informace, vědomosti, znalosti i dovednosti a utvářet vztah a chování občanů vůči životnímu prostředí.“ (Jongepier J., 2009).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) je environmentální vzdělávání výchova a osvěta zařazena do tzv. průřezových témat. Tato témata jsou považována za okruhy aktuálních problémů současného světa, které je třeba umět řešit, a proto se stávají nedílnou součástí základního vzdělávání. (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007)

K vytvoření celkového obrazu o EVVO si tuto oblast rozdělíme do několika částí:

- a. definice oblasti EVVO (co je to EVVO),
- b. další terminologie,
- c. historie EVVO v České republice,
- d. cíle EVVO,
- e. metody a formy využívané v EVVO,
- f. instituce zabývající se EVVO,
- g. legislativa v oblasti EVVO.

4.1.1 Co je to EVVO?

K pochopení, co je to environmentální výchova, vzdělávání a osvěta, si nejdříve musíme vysvětlit jednotlivé pojmy EVVO.

- a. Environmentální – tento pojem je odvozen z anglického *environmental* – vztahující se k životnímu prostředí
- b. Výchova – pojem je vysvětlován takto: „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha J., 1998) Někteří autoři se přiklání k tomu, že jde o plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem, příp. institucí. Další autoři naopak zdůrazňují podíl osobnosti na vlastním utváření. A třetí proud vychází při

vymezení pojmu výchova z interakce mezi pedagogem a žákem. Pro potřeby environmentální výchovy se přikláníme nejvíce k třetímu proudu.

- c. **Vzdělávání** – tento pojem je v české pedagogice stále diskutován a nejednotně definován. Pro potřeby EVVO vycházíme ze současných dokumentů, zejm. Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, a vnímáme ho jako proces osvojování znalostí, dovedností, rozvoje schopností, postojů a hodnot každého jednotlivce.
- d. **Osvěta** – tento pojem je vysvětlován takto: „*Tradiční termín pro nejrůznější vzdělávací a výchovné aktivity zaměřené na nejširší vrstvy populace nebo na některé specifické cílové skupiny.*“ (Průcha J., 1998).

Pojetí EVVO je v České republice zakotveno i zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění, kde se v § 16 uvádí, „*výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech formách*“.

Samotný pojem environmentální výchova se poprvé objevil na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody, která se konala v roce 1947. Největšího ohlasu tento pojem dosáhl až po první mezivládní konferenci o environmentální výchově, která se konala v roce 1977 v Tbilisi. Na této konferenci byly zformulovány základní cíle environmentální výchovy. (Činčera J., 2007)

Definice environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty se neustále mění. Například Jan Jongepier (2009) pojem environmentální výchova popisuje takto: „*je multidisciplinární obor, který poskytuje informace, vědomosti, znalosti i dovednosti a utváří vztah a chování občanů vůči životnímu prostředí*“.

Jednou z dalších definic je tato: „*Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) vede k myšlení a jednání, které je v souladu s životním prostředím tak, aby se udržela jeho kvalita i pro budoucí generace. Cílovou skupinou jsme tedy všichni, bez ohledu na věk nebo vzdělání.*“ (Gošová V., 2011)

Z těchto definic vyplývá, že EVVO by mělo vést k myšlení a jednání, které je v souladu s životním prostředím a s cílem udržení současného stavu pro další generace.

Pro vymezení environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty je nutné zmínit i neméně důležitou evropskou normu, které zaručuje právo přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/ES definuje pojmy, například co jsou to informace k životnímu prostředí. Stanovuje pravidla, kdy jsou informace bezplatná a kdy nikoliv či stanovuje povinnost členských států zajištění rozšiřování informací o životním prostředí.

Důležitou částí této směrnice jsou cíle, které jsou definovány takto:

- a. zaručit právo přístupu k informacím o životním prostředí v držení orgánů veřejné správy nebo pro orgány veřejné správy a stanovit základní podmínky a praktická opatření pro výkon tohoto práva a
- b. zajistit jako samozřejmost, že informace o životním prostředí budou postupně zpřístupňovány veřejnosti a veřejně šířeny s cílem zajistit co nejširší systematickou veřejnou dostupnost a šíření informací o životním prostředí. Pro tento účel bude podporováno používání počítačové telekomunikační nebo elektronické technologie. (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/EHS, v platném znění.)

Směrnice o přístupu k informacím k životnímu prostředí byla transponována české legislativy a to zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Díky tomuto zákonu se EVVO v ČR začaly rozvíjet intenzivněji (např. přinesl finanční podporu EVVO aktivitám, jejich rozvoji a systematizaci).

4.1.2 Terminologie

V oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty existuje mnoho dalších termínů, které s danou problematikou souvisejí. Základní termíny byly vysvětleny výše, mezi ty další řadíme především tyto:

- a. Udržitelný rozvoj (trvale udržitelný rozvoj)

Udržitelný rozvoj (někdy uváděn jako trvale udržitelný rozvoj) je takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožování možností budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby. Je v podstatě procesem změn, ve kterém

jsou využívání zdrojů, orientace vývoje technologií a transformace institucí zaměřeny na harmonické zvyšování současného i budoucího potenciálu uspokojování lidských potřeb a aspirací. (Brundtland G.H.: Our Common Future, Oxford University Press, Oxford, 1987)

(Trvale) udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů. (Zákon č. 17//1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění)

b. Ekologická výchova (EV)

Tento pojem bývá v současné praxi považován za synonymní k pojmu environmentální výchova. Pro srovnání uvádíme, s jakým vysvětlením pojmu ekologická výchova se můžeme setkat. Tímto pojmem je popisováno výchovné a vzdělávací úsilí, které má především zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný stav životního prostředí, ale i stav budoucí. Ekologická výchova má rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení ekologických problémů. V praktické činnosti by měla vést k vytvoření kladných postojů k životnímu prostředí (např. úcta k životu, láska k přírodě, zlepšení mezilidských vztahů) prostřednictvím citových a smyslových prožitků v přírodě. (Máchal A. a Husták J., 1997)

c. Ekologické myšlení

Je způsob myšlení, který bere v úvahu vzájemné vztahy mezi životním prostředím (včetně jevů a dějů v něm) a člověkem. Jedná se o přemýšlení nad důsledky zásahů do životního prostředí, které vznikají lidskou činností, tedy hlavně neekologickým přístupem člověka. (Máchal A. a Husták J., 1997)

d. Ekologická gramotnost

Tento termín je chápán jako *„základní poznání a chápání souvislosti v biosféře a vztahů mezi člověkem a prostředím, které je předpokladem pro uvědomování si závažnosti řešení ekologických problémů, pro probuzení zájmu a pocitu odpovědnosti za další život na naší planetě, a tedy i pro celoživotní přijímání a zvažování informací týkajících se životního prostředí.“* (Kvasničková D., 1997)

e. Ochrana životního prostředí

Ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platné znění)

f. Životní prostředí

Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění.)

4.1.3 Historie EVVO v České republice

Největší rozmach české, (resp. československé) environmentální výchovy sahají do začátku 60. let 20. století. Ale počátky výchovy k ochraně přírody navazují na tradici okrašlovacích spolků a jiných seskupení milovníků přírody, které započaly už v časech Rakouska-Uherska.

Pojem výchova k ochraně přírody aktivně vnesli do českého prostředí dva pracovníci státní správy ochrany přírody Jan Čeřovský a Eva Olšanská.

Výchovou k ochraně přírody rozumí J. Čeřovský (1970) „*nejen seznamování s nejvlastnějšími odbornými principy této disciplíny, ale vůbec veškeré poznávání přírody ve smyslu základní biologické složky životního prostředí člověka a společnosti, vedené v duchu správného nakládání s ní.*“ (Úvod do environmentální výchovy, Machál A. a spol., 2012)

V pozdějších letech byl pojem výchova k ochraně přírody postupně nahrazován pojmem výchova k ochraně životního prostředí a dále pojmem ekologická výchova. U zrodu ekologické výchovy stál v Československu i dodnes vycházející časopis *ABC mladý technik a mladý přírodovědec*, tento časopis vyšel poprvé v roce 1957. Ten pak začal zapojovat děti do ochrannářské činnosti tzv. Hlídkami na ochranu přírody (HOP). Které měli vést děti zajímavou formou k porozumění a zájmu o přírodu a životní prostředí.

V 70. letech se stal hlavním zastáncem a propagátorem této oblasti výchovy Český svaz ochránců přírody (dříve TIS). V době komunistické nadvlády byly všechny snahy o ochranu přírody a životního prostředí předávány v junáku nebo pionýrských organizacích. V roce 1975 byla podepsána Bělehradská charta, ve které byly formulovány principy a cíle environmentální výchovy.

V době 70. a 80. let bylo také velmi významným hnutí Brontosaurus. Pořádalo regionální akce na péči o zeleň, vodu (čištění studánek), ovzduší a řešení problému nakládání s přibývajícím odpady.

Nejvíce se však do povědomí dostalo Československo díky festivalu „Týká se to také tebe“, který představoval filmy s tematikou ochrany přírody, který má letos již 41. ročník.

V 80. letech je nejčastěji využíván pojem ekologická výchova a jsou zakládány kluby ekologické výchovy či střediska ekologické výchovy. Jejich větší rozšiřování se datuje hlavně v 90. letech, kde už se začíná používat i pojem environmentální výchova. V těchto letech nastává zlom a environmentální výchova na školách dostává větší volnost – možnost volby, jak ji budou jednotlivé školy řešit. Další zlom v oblasti EVVO nastal v roce 2004, kdy vstupují do života škol rámcové vzdělávací programy a s nimi i průřezové téma environmentální výchova. A počínaje tímto bodem environmentální výchova získává platné místo v rámci povinné školní docházky.

4.1.4 Cíle EVVO

„Cílem environmentální výchovy je nejenom vzdělat člověka, ale i motivovat ho k zamyšlení a v nejlepším případě i k činům, které by pomohly k ochraně a zlepšení stavu životního prostředí. Veškeré výchovné a vzdělávací úsilí by mělo vést k tomu, aby lidé začali cítit spolu odpovědnost za současný i budoucí stav přírody i společnosti. Začali ho brát jako místo, kde žijí, které mohou svými dovednostmi a tvořivostí měnit a řešit problémy s péčí o přírodu i problémy lidské společnosti.“
(Máchal A., 2000).

Hlavním cílem environmentální výchovy je vybavit žáky specifickými kompetencemi, které směřují k odpovědnému environmentálnímu chování, tj. takovému chování, kdy lidé berou při svém rozhodování v potaz dopady možných

řešení na životní prostředí a zapojují se do aktivit určených ke zvýšení kvality životního prostředí a kvality vlastního života. (Doporučené očekávané výstupy)

Tento hlavní cíl vychází z teorie environmentálně odpovědného jednání, která se stala základem právě pro zpracování dokumentu Doporučené očekávané výstupy – Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. Vzhledem k tomu, že tato teorie je platná nejen pro potřeby základních škol, vycházejí z ní i další dokumenty vztahující se k EVVO, např. Cíle a indikátory EVVO zpracované pro potřeby MŽP, tj. vzdělávání široké veřejnosti, je vhodné ji použít i pro potřeby volnočasových aktivit jako východisko pro stanovování cílů.

4.1.4.1 Teorie environmentálně odpovědného jednání

Teorie environmentálně odpovědného jednání definuje pět základních kategorií. Pokud bude naše chování spadat do jedné z těchto kategorií, bude se s největší pravděpodobností jednat o jednání, které bude šetrnější k životnímu prostředí.

1. **Ekomanagement** – konkrétní jednání ovlivňující přímo stav ŽP
2. **Spotřebitelské chování** – využití kupní síly směrem k environmentální produkci
3. **Přesvědčování** – působení na jiné lidi, skupiny ve snaze zapojit je do řešení problémů ŽP
4. **Politické akce** – využití politických procesů, organizací, úřadů
5. **Právní akce** – využití existujících legislativních nástrojů k řešení či prevenci environmentálních problémů

Teorie environmentálně odpovědného jednání dále uvádí faktory, které takové chování ovlivňují:

- a. základní předpoklady – **vstupní proměnné**
 - senzitivita
 - znalost ekologie a obecně dějů v přírodě
- b. přijetí za vlastní – **vlastnické proměnné**
 - porozumění problémům (jejich podstatě a dopadům)
 - osobní zaujetí
- c. prostředky jednání – **akční proměnné**
 - uvědomované dovednosti

ohnisko kontroly (místo řízení) Teorie EOJ tedy srozumitelně definuje oblasti, jakými by se EV měla zabývat, zároveň řeší posloupnost – ukazuje, jak na sebe jednotlivá témata navazují a jak je vzájemně propojit.

Na základě teorie environmentálně odpovědného chování byly stanoveny klíčová a propojující témata v Doporučených očekávaných výstupech, která je vhodné v rámci průřezového tématu Environmentální výchova rozvíjet.

4.1.4.2 Klíčová a propojující témata

V současném pojetí průřezového tématu environmentální výchovy je v rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělání stanoveno deset témat, která jsou následně definována a dále rozdělena na témata klíčová a propojující.

Klíčová témata:

1. Senzitivita

Environmentální senzitivitou se rozumí citlivost, empatie a vztah vůči přírodě a životnímu prostředí. Senzitivita je základním předpokladem k projevení zájmu se více učit o životním prostředí a následně provádět kroky k jeho ochraně. Abychom rozvíjeli v dětech potřebu trávit v přírodě více času je nejdříve nutné je motivovat různými diskuzemi a vést je k vlastnímu zkoumání prostředí kolem nich.

2. Zákonitosti

Pod pojmem zákonitosti se rozumí určité znalosti základních principů fungování životního prostředí, tedy to „jak to v přírodě chodí“. Mezi nejdůležitější zákonitosti řadíme toky energií a koloběh látek, vztahy mezi organismy a prostředím, rovnováha a narušení ekosystémů. Záměrem je aby dítě, tedy žák porozuměl těmto zákonitostem a mohl je propojovat s vlastním chováním a vlastním životem.

3. Problémy a konflikty

Jako environmentální problémy označujeme již existující problémy životního prostředí, které buď jsou, anebo nejsou způsobeny lidskou činností. Tyto problémy jsou zkoumány pomocí metod přírodovědných a společenských věd.

Pod pojmem environmentální konflikty najdeme oblast společenské diskuse o řešeních jednotlivých problémů. Konflikty vznikají z důvodu střetů různých a většinou protichůdných názorů.

4. Výzkumné znalosti a dovednosti

Výzkumné znalosti a dovednosti by měly rozvíjet schopnosti žáků samostatně zkoumat environmentální problémy a konflikty, poté nalézt možná řešení, která budou nakonec vyhodnocena. Žáci by měli být schopni formulovat jednoduché výzkumné otázky. Dále by měli být schopni navrhnout postup výzkumu, sbírat data a nakonec tyto data vyhodnotit. Na základě vyhodnocení pak budou vyvozovat závěry a k těmto závěrům zaujímat vlastní stanoviska.

5. Akční strategie

Zde už by měli být žáci schopni prostřednictvím svých znalostí a dovedností přijmout takové jednání, které v dané situaci povede k environmentálně nejpříznivějším důsledkům pro životní prostředí.

Pro toto klíčové téma je však důležité právě ohnisko kontroly a s tím spojené vědomí, že je i v jejich možnostech stav životního prostředí změnit.

Propojující témata:

1. Environmentální postoje a hodnoty

Žáci zaujímají vlastní stanoviska k životnímu prostředí, problémů s ŽP souvisejícími, environmentální politice. Zároveň si stanovuje hodnoty, představující určité kvality či objekty, kterých si cení (např. čisté životní prostředí). Pro rozvíjení těchto hodnot je dobré vést diskusi a porovnávat mezi sebou jednotlivé postoje a stanoviska.

2. Přesvědčení o vlastní vlivu

Přesvědčení o vlastním vlivu (tzv. interní ohnisko kontroly), v tomto propojujícím tématu je nedůležitější přesvědčení, že je v možnostech každého jednotlivce ovlivňovat prostřednictvím svého rozhodování životní prostředí. Současné by však žák či jiný jednatel mě naprosto zavrhnou myšlenku, že sám nezmůže nic a tím pádem nemá smysl se snažit. A protože o tom rozhodl už někdo jiný.

3. Kooperativní dovednosti

Je zde nutnost vést žáky k schopnosti spolupracovat v kolektivu a budovat s nimi přátelské prostředí ve třídě, které bude předpokladem pro aktivnější formy

výuky environmentální výchovy. V rámci těchto dovedností by měli žáci i obecně lidé být schopni komunikovat, budovat si mezi sebou důvěru.

4. Osobní odpovědnost

Žák by měl dle tohoto propojovacího tématu přijmout svůj díl odpovědnosti za existující environmentální problémy a stav životního prostředí. Jednou z možných metod, jak žáky motivovat a dát mu příležitost přijmout odpovědnost za úspěch například ve skupinovém projektu nebo v nějaké dílčí aktivitě.

5. Vztah k místu

Činnost pedagoga musí vést žáky, aby si začali uvědomovat, kde žijí a co k té dané oblasti cítí.

Vztah k místu má čtyři základní části:

- biofyzikální – nutnost znát geologii a ekologii místa
- psychologickou – zde by měl žák být schopen ocenit jedinečnost místa
- sociokulturní – je utvářena znalostmi příběhů spojených s daným místem a zároveň schopnost interpretovat historii i současný stav místa
- společností a ekonomickou – která vyjadřuje porozumění názorů na využívání různých zájmových skupin a možnost pro vlastní aktivní ovlivňování dalšího vývoje daného místa.

Teorie EOJ je jedním nikoli jediným z možných přístupů k definování cílů EVVO. U nás jde ale o přístup nejvíce rozpracovaný a zároveň nejvíce uplatňovaný, proto je také prezentován.

Cíle jsou zásadní kategorií při výchovné a vzdělávací práci. Při tvorbě programů EVVO se uplatňuje tzv. princip od cílů k prostředkům, který říká, že nejprve je třeba si stanovit cíle a následně k nim vybírat prostředky, které umožní cíle naplnit. Tento princip je uplatňován v současné době obecně ve vzdělávání, ale právě i v environmentální výchově. Základním pravidlem při tvorbě programu je tedy udržovat funkční spojení mezi cíli a prostředky (aktivitami).

4.1.5 Formy a metody EVVO, modely učení

Prostředky jsou stručně řečeno všechny činnosti, které musíme udělat a zajistit pro dosažení cílů. Mezi prostředky můžeme zařadit pedagogické a psychologické předpoklady cílové skupiny (paměť, temperament, styly učení), těm

se v bakalářské práci věnovat nebudeme. Dále mezi prostředky řadíme různé formy a metody práce a modely učení, příp. další prostředky (např. pomůcky).

4.1.5.1 Formy a metody

Při přípravě programu je třeba pečlivě zvažovat výběr vhodných forem a metod práce. V EVVO je důraz kladen na aktivní formy a metody výchovy a vzdělávání, které jsou efektivnější než frontální výuka, výklad, přednášky apod. Dále je třeba volit formy a metody nejen podle toho, zda se zdají být zábavné, ale plní svou vzdělávací funkci, zda jsou pro dané cíle efektivní.

V této části se zaměříme především na formy a metody vhodné pro dosahování cílů v klíčových tématech Doporučených očekávaných výstupů.

1. Senzitivita

Pro rozvíjení senzitivity se využívají pobytové akce v přírodě či vhodně architektonicky vyřešená zahrada, dále se využívají různé hry a prožitky. Výborným prostředkem je i vyprávění příběhu, s kterým pak žáci pracují a může být vlastní, cizí či smyšlený. Ve vyšším věku je důležité ukazovat změny či ohrožení přírody v okolí bydliště. Dále se využívá četba knih nebo sledování filmů na téma přírody a životního prostředí (zejména dokumentárních) Vhodné je vybrat metody, které využívají tvořivost, sebevyjádření a smyslové vnímání.

2. Zákonitosti

Pro porozumění ekologickým zákonnostem je vhodné využívat terénní formy výuky (vycházky do přírody či exkurze např. do čistírny odpadních vod) nebo zařazení aktivit, ve kterých žáci mohou samostatně prozkoumat, jak daná zákonitost působí (např. pozorování rozklad látek na školním kompostu). Na druhém stupni je důležité podněcovat žáky k zájmu o danou problematiku. A aby měli zájem se o tom dozvědět více. Dále je důležité využívat metod řízeného objevování.

3. Výzkumné znalosti a dovednosti

V této oblasti jsou na prvním stupni zařazovány badatelské aktivity s formulací hypotéz, zapisováním pozorovaných změn, následné vyhodnocení a vyvozování závěru. Žáci na druhém stupni by měli být schopní vytvořit pod dohledem vyučujícího vlastní projekt výzkumu, který se bude zajímat o problém

v jejich okolí. Následně definovat problém, zvolit způsob získávání dat, vyhodnocení dat a vyvození závěru.

4. Problémy a konflikty

Na prvním stupni se řeší jen jednoduchá analýza nějakého problému (příčiny a následky aktuálních environmentálních problémů – diskuze o nich, hledání odpovědí a formulace závěrů). Na druhém stupni by si žáci měli uvědomovat souvislost mezi současnými problémy a dalšími oblastmi, včetně jejich chování. V této době se vytvářejí projekty s účelem rozvíjet u žáků zájem o věc, ale aby také se naučili dívat se na věci z více pohledů. Dále by žáci měli být schopní posuzovat kriticky práci svojí i práci ostatních. V této době je vhodné více rozvíjet schopnost spolupracovat prostřednictvím skupinových prací a kooperativních her. Dále důležité, aby žáci byly schopní se vyjádřit, vést dialog a mluvit v diskusi. Další možnou metodou mohou být simulační hry a hraní rolí, kde se žáci naučí vidět věci z více úhlu pohledu.

5. Akční strategie

Akční strategie se rozvíjejí ve školách například tříděním odpadu, vedením k šetření s vodou a energiemi. Měli by se do programu i vládat hry na rozvoj osobnosti. Na druhém stupni by se žáci měli učit, jak řešit jednotlivé problémy. I v této oblasti je dobré využívat projektovou výuku a simulační hry.

Mezi spíše organizační formy, které jsou relevantní pro domy dětí a mládeže a kde ale zároveň je možné uplatňovat výše uvedené metody a formy práce, můžeme zařadit následující:

- kroužky (zájmové útvary)
- výukové programy – krátkodobé (1h – 1 den)
- výukové programy pobytové
- tábory (příměstské, pobytové)
- akce pro rodiče s dětmi
- akce pro veřejnost

4.1.5.2 Modely učení

Při plánování programu je také třeba provést rozvahu o organizaci aktivit programu. V tom mohou pomoci tzv. modely učení, tj. doporučené postupy pro

sestavení a vedení programu, odvozené z různých teorií učení či teorií environmentální výchovy.

Níže představíme celkem 3 různé modely učení, které umožňují rozvíjet různé kompetence – model E-U-R využívaný zejména pro předávání znalostí, Kolbův cyklus využívaný především pro rozvoj dovedností a Flow learning model zaměřený na zprostředkování prožitku v přírodě.

Model učení E – U – R

Tento model se také nazývá třífázový model. Název modelu E – U – R obsahuje počáteční písmena těchto slov: evokace, uvědomění si významu informací a reflexe.

Evokace je proces, který má za účel zjištění stavu, tím je myšleno, co víme o dané problematice. A základem je motivovat děti či studenty, aby začali přemýšlet o tom, jak se k dané problematice staví oni.

Uvědomění si významu informací je proces, při kterém děti a studenti získávají nové informace k dané problematice. V této části by si děti a studenti měli být schopný předávat získané informace.

Reflexe je proces, při kterém si děti či studenti upevňují informace, které již měli a zasazují nové informace do kontextu dané problematiky.

Kolbův cyklus

Kolbův cyklus je široce využíván zejména v metodikách kladoucí důraz na rozvíjení dovedností. Vychází z něj především zážitková (prožitková, zkušenostní) pedagogika a související směry. V širším pojetí může být uplatněn zejména tehdy, je-li cílem výchovy změna tzv. akčních teorií - přesvědčení jednotlivce či skupiny o nejefektivnějším postupu k řešení určitého úkolu.

Kolbův cyklus má několik fází:

První fáze – konkrétní/základní zkušenost

Druhá fáze – pozorování a reflexe

Je nutné umět vyhodnotit i samotný průběh programu (prožitku), aby bylo učení efektivní. Jedná se o zpětné ohlédnutí a zhodnocení síly daného prožitku.

Třetí fáze – abstraktní pojetí a generalizace

Následně se vyvozují závěry z předchozí fáze. Proces vyvození závěrů zahrnuje zpětnou rekapitulaci prožitků, tedy si specifikujeme, co jsme se tímto zážitkem naučili.

Čtvrtá fáze – ověřování důsledků a aktivní experimentování

V této fázi by se měl pedagog poučit z chyb a měl by navrhnout změny, které budou vést ke zlepšení učení a odstranění chyb.

Flow learning model

Takzvaný model učení plynutí, který byl vytvořen Josephem Cornellem. V rámci své zkušenosti lektora „přírodních procházek“ připravil jednak řadu aktivit zaměřených na „sdílení radosti z přírody“, jednak jednoduchou metodiku pro jejich seřazení do funkčního celku (flow learning model).

Model je rozdělen také do čtyř fází:

Zaujetí je úkolem lektora děti motivovat takovým způsobem, aby se těšily na program v přírodě. A proto se zařazují zábavné aktivity, které mají děti nadchnout a získat zájem pro další práci.

Ve fázi **Ostření** pozornosti se děti pomocí jednoduchých aktivit učí vnímat jednotlivosti přírody, zpravidla s vyřazením některého ze smyslů (např. zavázání očí) či posílením jiného (např. soustředěním se na zvuky).

Fáze **Přímé zkušenosti** obsahuje aktivity zprostředkovávající nejhlubší prožitek přírody v rámci programu.

Ve fázi **Sdílení inspirace** může lektor zařadit inspirující příběhy modelující lásku k přírodě a umožnit skupině reflektovat své zážitky.

4.1.6 Instituce EVVO

Environmentální výchova se stává součástí všech škol a školských zařízení dle platných právních předpisů. Školy a školská zařízení pak musí zařadit EVVO do své činnosti, vytvořit si svoji vlastní koncepci – školní vzdělávací program, příp. školní plán EVVO. Mohou si stanovit svého koordinátora EVVO, který má na starost veškeré úkoly spojené s EVVO. A už je jen na nich zda pro EVVO vytvoří samostatný předmět nebo zahrnou EVVO do stávajících předmětů částečně (např. pořádají projektové dny, exkurze, besedy).

EVVO však není jen záležitostí škol a školských zařízení, ale i jiných institucí, které se EVVO věnují. Instituce EVVO můžeme rozdělit do několika okruhů.

1. Veřejná správa

Veřejná správa má v oblasti EVVO hlavně legislativní roli. Orgány veřejné správy vydávají dokumenty, uvolňují finanční prostředky a stanovují podmínky pro jednotlivé subjekty v oblasti EVVO. Nejvýznamnější roli má v této oblasti Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. MŽP koordinuje spolupráci ministerstev a jiných partnerských organizací (včetně nestátních institucí).

Ministerstvo školství koordinuje programy výzkumu a vývoje, dále také koordinuje mezinárodní spolupráci ve výzkumných či vzdělávacích programech.

Kraje zpracovávají krajské koncepce EVVO a finančně tuto oblast podporují.

Do veřejné správy můžeme zařadit i práci jiných institucí, jako jsou vysoké školy, specializované profesní svazy, ale často sem patří i muzea, knihovny, planetária, hvězdárny, zoologické a botanické zahrady.

2. Podnikatelská sféra

Podnikatelská sféra je jedním z rozhodujících spoluvůrců stavu životního prostředí. Od 90. let se podniková sféra začala více podílet na zlepšení stavu prostředí, a to protože byla schválena nová environmentální legislativa. Za zlepšení stavu životního prostředí pomohly finance z evropských programů. V současnosti se firmy začínají zajímat o systémy environmentálního managementu jako je například EMAS. Firmy, které se zapojí do tohoto systému, mohou deklarovat, že v rámci její činnosti bylo dbáno na ochranu životního prostředí a byly zvažovány dopady na něj.

Na environmentální výchově se podílí zejm. tak, že ji různým způsobem podporuje – materiálně i finančně, a to buď přímo, nebo prostřednictvím nadačních fondů, přímé práce uvolněných zaměstnanců apod.

3. Neziskové organizace

Jedná se o prostředí nestátních organizací, které jsou financovány z grantových programů a menší částí i ze své činnosti. V České republice existuje

mnoho neziskových organizací, které se zabývají environmentální výchovou, zejména střediska ekologické výchovy.

Můžeme sem zařadit:

- Český svaz ochránců přírody a ekocentra zřizovaná jeho základními organizacemi
- Pavučina – síť středisek ekologické výchovy
- Střediska ekologické výchovy (např. Ekodomov, Ekocentrum Podhoubí, Rezekvítek, Sdružení Tereza a řada dalších)
- Nadace Partnerství
- Hnutí Brontosaurus a Hnutí Duha
- Greenpeace
- Děti Země

4.1.7 Legislativa v oblasti EVVO

Právní předpisy, které vymezují v současné době oblast EVVO může rozdělit do několika základních skupin. První skupinou jsou dokumenty vydávané ministerstvem životního prostředí (MŽP). Další skupinou jsou dokumenty vydávané ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Poslední skupinou jsou dokumenty vydávané různými orgány veřejné správy.

Do první skupiny můžeme zařadit tyto dokumenty:

- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, kde je v § 16 definována oblast environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- zákon č. 123/ 1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí ve znění pozdějších předpisů, kde je § 13 s názvem Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Do druhé skupiny můžeme zařadit tyto dokumenty:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), kde je v § 2 v odstavci g) uvedeno, že získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházejí ze zásad trvale udržitelného rozvoje, o bezpečnosti a ochraně zdraví

- zákon č. 563/ 2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, kde v § 24 uvádí, že by se měli pedagogičtí pracovníci po dobu své pedagogické činnosti dále vzdělávat
- Metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO, který byl vydán v roce 2008. Tento dokument informuje ředitele škol a školských zařízení o EVVO, a stanovuje doporučené postupy při jeho realizaci ve školách. Dále poskytuje konkrétní a názorný návod, jakým způsobem realizovat environmentální výchovu ve školách, či jak zakotvit oblast EVVO v dokumentech školy.

MŽP a MŠMT vydaly meziresortní dohodu o spolupráci v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a to v roce 2007.

Do třetí skupiny můžeme zařadit dokumenty, které byly vydány usnesením vlády České republiky nebo dokumenty ostatní:

1. Usnesení vlády České republiky:
 - Státní politika životního prostředí ČR 2004-2010 (usnesení č. 235/2004)
 - Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR (usnesení č. 1048/2000)
 - Akční plán Státního programu EVVO ČR (usnesení č. 1155/2009)
 - Státní program EVVO je základním strategickým dokumentem zajišťujícím dlouhodobý rozvoj EVVO v České republice.
 - Krajské koncepce EVVO včetně akčních plánů
 - Jednotlivé kraje si schvalují koncepce a strategie EVVO dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.
 - Strategie udržitelného rozvoje ČR (usnesení č. 1242/2004) a v tomto dokumentu je EVVO chápána jako průřezový nástroj
 - Státní program ochrany přírody a krajiny ČR (usnesení vlády č. 1497/2009)
 - Národní program rozvoje vzdělávání ČR tzv. Bílá kniha (usnesení č. 113/2001).
2. Ostatní dokumenty:
 - Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků
 - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, pro gymnaziální vzdělávání, ve kterém najdeme environmentální výchovu jako jedno z průřezových témat.

- Rámcový vzdělávací program pro obory středního odborného vzdělávání, kde je průřezovým tématem člověk a životní prostředí
- Doporučené očekávané výstupy

Tento dokument slouží jako metodická podpora výuky průřezových témat.

4.2 Současná situace v DDM hlavního města Prahy v oblasti EVVO

Současnou situaci v DDM hl. města Prahy v oblasti EVVO popíšeme prostřednictvím následujících částí:

- a. podmínky pro EVVO v DDM hl. města Prahy,
- b. historie DDM hl. města Prahy,
- c. dokumenty, cíle a formy a metody EVVO, které DDM využívá.

4.2.1 Podmínky pro EVVO v DDM hl. města Prahy

DDM hlavního města Prahy je velká organizace, která se při své činnosti pohybuje v mnoha oblastech a nabízí zájmové útvary (kroužky), které mají různé zaměření (např. umělecké, přírodovědné, sportovní, dramatické...). Tuto činnost provádí prostřednictvím zájmových útvarů, výukových programů, příměstských a pobytových táborů a ostatními akcemi.

DDM hl. města Prahy vytváří na každý školní rok plány, kde stanoví jaký má být postup jednotlivých středisek (stanoví cíle). Tyto cíle by měli být na konci školního roku splněny.

Stanice přírodovědců

Stanice přírodovědců je jedním ze středisek DDM hl. města Prahy, které má své ředitelství v Karlíně (DDM hl. města Prahy Karlínské spektrum). Toto středisko se hlavně zaměřuje na přírodovědnou oblast, kde vytváří zájmové útvary (např. chovatelské, teraristické, akvaristické a obecně přírodovědné).

Pro činnost v přírodovědné a potenciálně i v environmentální výchově může být využito dobrého prostorového a materiálního zázemí.

Prostorové zázemí

Stanice přírodovědců v centru Prahy se nachází v oploceném areálu a nabízí pobyt ve vnitřních prostorách hlavní budovy, kde nacházejí klasické učební prostory

i specializované místnosti, jako je laboratoř, chovatelství, učebna teraristiky a akvaristiky, a dále nabízí samostatnou budovu chemie. Nabízí také pobyt venku, kde se nacházejí venkovní výběhy zvířat, výukový insect hotel a úl. Ve venkovních prostorech se nachází i bylinková zahrada, altán nebo plec na chleba.

Materiál podmínky

Stanice přírodovědců je vybavena základními kancelářskými potřebami (papíry, čtvrtky, tužky, pastelky apod.). Dále je možné využít laboratoř, kde jsou mikroskopy, binolupy, preparační soupravy, hotové preparáty. V této místnosti se nachází také televize a video pro přehrávání dokumentárních filmů.

Další možností pro využití v EVVO jsou i táborové základny, které má Dům dětí a mládeže pod správou. Jedná se o šest táborových základen, které se nacházejí po celé České republice (Jánské Lázně, Lhotka u Mělníka, Lomy u Kunžaku, Podhradí u Ledče nad Sázavou).

4.2.2 Historie DDM hl. města Prahy i Stanice přírodovědců

První zmínky o otevření střediska DDM hl. města Prahy bylo v roce 1950, v této době neslo DDM název Domy pionýrů a mládeže a její středisko sídlilo v Karlíně, kde v dnešní době je středisko Karlínského spektra a ředitelství DDM hl. města Prahy. Toto středisko vzniklo mezi prvními v Československu a soustředilo ve svých zdech mládež, které nabízela mnoho možností volnočasových aktivit v oblastech např. uměleckých, technický, přírodovědných a turistických. Postupem času vznikaly další střediska.

Jako první středisko po Karlínském spektru vznikla Stanice přírodovědců na Smíchově, kterou následovala Stanice techniků na Hradčanech (dnes je na Praze 6). Jako další byla založena dnes už zaniklá Stanice mladých turistů a v roce 1957 byl postaven Městský stadion mládeže na Kotlářce.

V této době už DPM plnily svou funkci pro pořádání soutěží všech pražských škol. V odborných soutěžích (biologická a chemické olympiádě) získalo své místo pořádání na Stanici přírodovědců a v pořádání sportovních soutěží Stadion mládeže, kde probíhají dodnes.

V roce 1965 se výše jmenovaná střediska sloučila a tím započala společná historie DPM hl. města Prahy. Šedesátá léta přinesla mnoho změn:

- a. DMP zaváděl jako první polytechnické výchovy – pracovního vyučování, která v té době byla novinka, pro kterou nebyli učitelé, pomůcky ani metodika.
- b. DMP stály také za celopražskou akcí výuky plavání žáků základních škol, což vedlo ke snížení počtu utonutých dětí.
- c. Na konci šedesátých let se vznikl a zavedl dnešní název organizace Domy dětí a mládeže hlavního města Prahy.

V sedmdesátých letech byla vybudována nová budova Stanice techniků a vybudovány Turistické základny v Lomech u Jindřichova Hradce, která i v dnešní době slouží, jako táborová základna.

V devadesátých letech se diskutovalo o tom, zda domy dětí a mládeže zrušit či nikoliv z důvodu vzniku a připomínky socialistického školství. Domy dětí a mládeže zrušeny nebyly a po revoluci ukončily veškeré pionýrské metodiky. DDM hl. města Prahy stál (už jako organizace) u založení EAICY (Evropské asociace zařízení volného času dětí a mládeže) a tak navázal i mezinárodní kontakty. Z důvodů restitučních nároků nakonec zanikla Stanice techniků a její turistickou činnost převzalo Karlínské spektrum a středisko v Loděnici Vltava na Libeňském mostě.

V devadesátých letech naopak získaly DDM hl. města Prahy pod křídla Jezdecké středisko Zmrzlík na okraji Prahy a Klub Klamovka na Smíchově.

V dnešní době se Domy dětí a mládeže hlavního města Prahy rozvíjejí a nabízejí volnočasové aktivity ze všech odvětví. Pořádají odborné soutěže (odborné olympiády), pobytové a příměstské tábory i výukové programy pro školy. Za účelem lepšího trávení volného času dětí i mládeže.

4.2.3 Dokumenty, cíle a formy a metody EVVO, které DDM využívá

DDM hlavního města Prahy zajišťuje na svých střediscích veškeré formy činnosti v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a v souladu s vyhláškou MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání ve znění pozdějších předpisů.

4.2.3.1 Dokumenty

DDM hl. města Prahy vypracovává tyto dokumenty:

- a. plány pro jednotlivé školní roky,
- b. hodnotící zprávy,
- c. školní vzdělávací programy,
- d. metodické pokyny na každý zájmový útvar.

V plánech pro jednotlivé školní roky a v hodnotících plánech jsou uvedeny body, které mají být splněny a hodnotící zprávy hodnotí, zda se plán splnil nebo ne. ŠVP pro oblast přírodovědnou, kde jsou základní kompetence, které vedou k vymezení cílů EVVO. Metodické pokyny stanovují cíle zájmového útvaru.

4.2.3.2 Cíle

Principy EVVO jsou uvedeny v každoročním plánu, kde je to uvedeno takto: „ZÚ více zaměřovat na ochranu přírody, ekologii, vést děti k zodpovědnějšímu přístupu ke svému okolí, více je manuálně zapojovat do péče o zvířata.“ To je i cíl EVVO v DDM hl. města Prahy. Principy EVVO obsahují i všechny metodické plány, ke všem zájmovým útvarům.

V plánu pro školní rok 2014 – 2015 byl napsán bod, který uvádí, že jedním z cílů plánu je nadále se věnovat osvětě veřejnosti – besedy, odborné přednášky a zaměřit se více na jejich propagaci.

V metodickém pokynu odborných přírodovědných kroužků jsou uvedeny tyto očekávané výstupy:

- účastník přistupuje ke zvířeti jako k živému tvorovi ne jako k věci,
- zná terminologii a umí ji používat,
- požádá o pomoc, pokud ji potřebuje a poskytuje pomoc, pokud jí potřebuje někdo jiný,
- umí se vyjádřit a obhájit svůj názor,
- dodržuje BOZP při práci s náradím, neohrožuje sebe, své okolí, vybavení SP (mikroskopy) ani přírodu.

V dokumentu odborného přírodovědného školního vzdělávacího plánu jsou uvedeny kompetence, které podporují cíle EVVO v těchto oblastech:

Kompetence k učení

- samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti,
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich.

Kompetence k řešení problémů

- vnímá nejrůznější problémové situace, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností,
- samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů různé postupy,
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

Kompetence sociální a personální

- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni pořádá.

Kompetence pracovní a občanské

- využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření,
- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka,
- respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

4.2.3.3 *Formy a metody*

V DDM hl. města jsou využívány různé formy práce, a to v závislosti na věku účastníků či typu akce, nejvíce využívanou formou jsou kroužky (tzv. zájmové útvary). Dalšími formami jsou:

- výukové programy – krátkodobé (1h – 1 den)
- výukové programy pobytové
- tábory (příměstské, pobytové)
- akce pro rodiče s dětmi
- akce pro veřejnost

U dospělých se využívají besedy, přednášky. DDM hl. města Prahy pořádají i tematická odpoledne, která upozorňují na zajímavosti z lidského života (např. řemeslné, paleontologické, masopustní odpoledne). Minulý rok také DDM pořádalo tematické přednášky pro širokou veřejnost v rámci projektu Přírodovědec na cestách, kde pozvané osobnosti prezentovaly o fauně a flóře, které viděly na svých cestách, a pořádalo přednášky v rámci biologické olympiády.

DDM hl. města využívá mnoho metod, které se uplatňují v EVVO. Zde jsou popsány dle jednotlivých klíčových témat, která jsou vhodná v EVVO rozvíjet.

1. Senzitivita

Je rozvíjena pobytem na zahradě, ve skleníku či procházkami do parku Kinských, který se nachází nad areálem DDM Stanice přírodovědců. Dále je rozvíjena prací se zvířaty, která jsou, jak v učebnách chovatelství a teraristika (králíci, morčata, agamy). Při programech se upozorňuje na ohrožený v okolí a nabádá k zodpovědnosti, když si děti chtějí pořídit mazlíčka.

2. Zákonitosti

Zákonitosti jsou podporovány procházkami do parku Kinských, dále se zařazují do programů činnosti, jako mikroskopování, odchyt hmyzu a jeho následné pozorování.

3. Výzkumné znalosti a dovednosti

Výzkumné znalosti a dovednosti jsou také v kompetenci jednotlivých lektorů zájmových útvarů. Používají se simulační hry.

4. Problémy a konflikty

Toto klíčové téma v DDM hl. města se nedefinuje, a pokud je to jen kompetenci jednotlivých lektorů zájmových útvarů.

5. Akční strategie

Akční strategie jsou rozvíjeny například tříděním odpadu, vedením k šetření s vodou a energiemi. Používají se simulační hry.

4.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření bylo použito jako doplňkový zdroj informací. A jeho cílem bylo zjistit současný stav EVVO v jiných domech dětí a mládeže po celé České republice.

Dotazníky měly zmapovat základní otázky v oblasti EVVO v činnosti jednotlivých DDM. V dotazníku byly použity otázky pro zjištění stavu v těchto kategoriích:

- a. zájmová (cílová) skupina
- b. cíle EVVO
- c. metody EVVO
- d. formy EVVO
- e. vyhodnocování činnosti v oblasti EVVO

4.3.1 Respondenti

Dotazníky, které byly poslány z pěti DDM, které se na oblast EVVO zaměřují (označení skupiny DDM A), byly porovnány s dotazníky, které byly poslány z pěti DDM, které se zaměřují na přírodovědnou oblast (označení skupiny DDM B). Toto porovnání přineslo zajímavé výsledky uvedené níže.

Do skupiny DDM A byly vybrány tyto organizace:

- SVČ Doris Šumperk
- ALCEDO Vsetín

- DDM Horažďovice
- DDM v Mladé Boleslavi
- Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání

Do skupiny DDM B byly vybrány tyto organizace:

- DDM Jindřichův Hradec
- DDM Stodůlky
- DMM Orlová
- DDM Šíkula
- DDM Vila Tereza

4.3.2 Výsledky dle jednotlivých otázek

4.3.2.1 Dokumenty

První otázka řešila, v jakých dokumentech mají jednotlivé organizace zakotvenou oblast EVVO. Nabídka byla následující:

- zřizovací listina
- plány pro jednotlivé školní roky
- školní vzdělávací programy
- metodické pokyny

Obecně jen jedna organizace ve skupině DDM A má zakotvenou oblast EVVO ve všech dokumentech, a to Lipka. Ostatní čtyři se dělí na dvě skupiny, první skupina má zakotveno v plánech pro jednotlivé školní roky a ve školním vzdělávacím plánu. Druhá skupina má zakotveno ve třech ze čtyř nebo v jedné ze čtyř.

U skupiny DDM B žádná organizace nemá oblast EVVO zakotvenou ve všech dokumentech. Opět jsou tu tři organizace, které mají dva dokumenty ze čtyř (plán pro jednotlivé školní roky a školní vzdělávací plány). A dvě organizace, které mají zakotveno ve třech dokumentech ze čtyř nebo jen v jednom ze čtyř.

4.3.2.2 Zájmová (cílová) skupina

Pod pojmem zájmová skupina můžeme chápat věkové kategorie návštěvníků a účastníků např. kroužků. Vybrané kategorie jsou tyto:

- děti předškolního věku

- žáci 1. stupně základní školy
- žáci 2. stupně základní školy
- žáci SŠ a gymnázií
- studenti VŠ
- rodiče s dětmi
- veřejnost

Výsledky této otázky byly zajímavé. Ve skupině DDM A byly ve čtyřech z pěti zařízení vyplněny všechny skupiny. A dokonce Lipka (dům ekologické výchovy) ve své činnosti má jako zájmovou skupinu navíc pedagogy, prarodiče s dětmi a migranty.

Zatím co ve skupině DDM B byly vyplněny všechny zájmové skupiny jen ve dvou z pěti dotazníků. Ve všech ostatních organizacích nepracují se studenty SŠ a gymnázií, veřejností či rodiči s dětmi.

4.3.2.3 Cíle EVVO

Tato otázka byla pro jednotlivé organizace asi nejtěžší, protože byla položena jako otevřená otázka a respondenti odpověď museli vypsát. Ve skupině DDM A byla nejčastější odpovědí snaha podpory či zvýšení rozvoje environmentálního odpovědného jednání. Dále pak rozšiřování znalostí o zákonnostech v přírodě či posilování úcty k životu a životnímu prostředí. Další cílem je i posilování pocitu sounáležitosti či pozitivního vztahu k regionálnímu prostředí a k přírodě.

Odpovědi skupiny DDM B byly vzájemně dost podobné. Nejčastější odpovědí bylo posilování vztahu s přírodou prostřednictvím pobytu v ní (včetně zážitkové pedagogiky). Většina organizací pocítuje nutnost přiblížení dětí k přírodě – prostřednictvím her, pokusů, pozorování, předávání informací a zajímavostí.

4.3.2.4 Metody EVVO

V oblasti metod EVVO byly do dotazníku vybrány pro příklad tyto metody:

- přímá práce pro přírodu (např. sázení stromků, péče o chráněné území, sběr odpadků)
- badatelské metody
- diskusní metody
- simulační hry

- hry zaměřené na prožitek v přírodě

U této otázky se odpovědi u jednotlivých skupin hodně lišily. U skupin DDM A jsou využívány všechny nabízené metody ve třech organizacích. Ve zbylých dvou buď jedna chyběla, nebo naopak byly některé navíc. Konkrétně SVČ Doris navíc využívá zážitkovou pedagogiku tak na druhou stranu v Lipce nevyužívají přímou práci pro přírodu.

Ve skupině DDM B nebyla žádná organizace, která by využívala všechny nabízené metody. Je zajímavé, že např. tři zařízení v této skupině nevyužívají při své činnosti přímou práci pro přírodu.

4.3.2.5 Formy EVVO

V oblasti forem EVVO byly vybrány pro příklad tyto formy:

- kroužky (zájmové útvary)
- výukové programy – krátkodobé (1h – 1 den)
- výukové programy pobytové
- tábory (příměstské, pobytové)
- akce pro rodiče s dětmi
- akce pro veřejnost

U této otázky byly rozdíly mezi skupinami vidět nejvíce. Ve skupině DDM A využívají všechny organizace všechny nabízené formy a dokonce tři z nich využívají navíc buď zážitkovou pedagogiku, nebo připravují akce pro zdravotně postižené, či připravují programy pro studenty VŠ.

U skupiny DDM B byla jenom jedna organizace, která využívá všechny navrhované formy. Nejvíce využívanými formami byly:

- kroužky (jedna organizace pořádá EKO TÝDEN v rámci zájmových útvarů)
- výukové programy
- tábory

4.3.2.6 Vyhodnocování činnosti v oblasti EVVO

Vyhodnocování probíhá ve všech střediskách podobně. Jednotlivé organizace vyhodnocují celou oblast jednou ročně, a to když připravují plán na další školní rok. Většina organizací hodnotí jednotlivé akce bezprostředně po nich. A tím způsobem, že rozdají dotazníky nebo to řeší jen v kolektivu pracovníků.

4.3.3 Výsledky souhrnně

Z výsledků daných otázek vyplývá, že mezi skupinami DDM A a DDM B byly větší rozdíly. Cíle, kterých se snaží dosahovat DDM A, jednoznačně korespondují s obecnými cíli EVVO, zatímco ve skupině DDM B se setkáváme pouze s dílčími cíli z oblasti EV, příp. s některými cíli, které ne zcela odpovídají současnému stavu poznání v dané oblasti. Zároveň se ukázalo, že DDM A pracují s více cílovými skupinami, než DDM B. Podobné závěry lze udělat i ve vztahu k metodám a formám práce. DDM A využívají bohatší a různorodější metody a formy práce než DDM B. V tom všem je možné hledat inspiraci pro rozvoj EVVO v DDM hl. města Prahy. Jen otázce vyhodnocování činnosti všechny organizace z obou skupin vyhodnocují podobně.

Zároveň lze ale konstatovat, že všechny dotazované volnočasové organizace se snaží při své činnosti zlepšit přístup dětí, mládeže i veřejnosti k životnímu prostředí.

5 Diskuze

Z popisu současného stavu EVVO i současného stavu EVVO v DDM hl. m. Prahy a z výše uvedených výsledků vyplývá následující: EVVO v DDM hl. m. Prahy je řešena obdobně jako v jiných DDM, kde se na řešenou problematiku cíleně nezaměřují. Pro posílení EVVO v DDM hl. m. Prahy je možné využít inspiraci z DDM, která se na EVVO cíleně zaměřují.

Zároveň ale z výše uvedené analýzy stavu EVVO v DDM hl. města Prahy vyplývá, že z konkrétních cílů (uvedených v rámci metodického pokynu přírodovědných kroužků), tak z cílů obecných formulovaných na úrovni kompetencí v ŠVP již DDM určité kroky v EVVO dělá, dále z podmínek, které DDM hl. města Prahy má k dispozici i využívaných metod a forem práce má potenciál rozvíjet oblasti EVVO systematičtěji a více cíleně.

Z výše uvedených výsledků lze vyvodit několik možných cest, kterými se může DDM hlavního města Prahy vydat.

Prvním důležitým krokem by mělo být definování cílů EVVO, kterých chce DDM hl. města Prahy dosahovat ve své činnosti. Po definování cílů, by mělo následovat zvolení jednotlivých metod a forem EVVO by měli napomocť k vytvoření koncepce v DDM hl. města.

DDM hlavního města Prahy by se mělo zaměřit na jednotlivá klíčová témata a zvolit ta, která jsou pro činnost zařízení důležitá a jsou tedy vhodná k rozšíření. V našem zařízení by bylo nejvíce vhodné začít s prohlubováním senzitivity, protože její základní principy už se v našem zařízení objevují. A senzitivita je považována za základní předpoklad environmentálně odpovědného jednání. V některých případech by stačilo cíle existujících aktivit upravit či posunout tak, aby zahrnovaly i oblast EVVO.

V současné době DDM hlavního města Prahy již využívá formy vhodné pro EVVO, jako například výukové programy, tábory a kroužky, které jsou většinou přírodovědně zaměřeny, a proto by bylo vhodné, kdyby byly tyto formy využity, příp. i upraveny pro potřeby EVVO.

V současnosti naše zařízení a obecně některá DDM s přírodovědným zaměřením představují skupinu organizací, které praktikují spíše přírodovědné

vzdělávání. Tento fakt může vyvolávat pocit, že jde o tutéž oblast působení, avšak environmentální výchova se od přírodovědného vzdělávání do určité míry odlišuje. Přírodovědné vzdělávání stejně jako environmentální výchova mají za cíl vytváření vztahu k přírodě, životnímu prostředí, mají za cíl rozšiřování znalostí a dovedností ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí, ale EV zároveň klade důraz na řešení problémů životního prostředí, důsledky vlivu člověka na životní prostředí, možnosti řešení.

Je tedy v našem zařízení možné přehodnotit dosavadní způsob volnočasového vzdělávání a doplnit do naší činnosti takové projekty, které by se zaměřovaly na problematiku EV, na řešení problémů ŽP v našem okolí apod.

Pokud shrneme všechny dosavadně získané informace a výsledky, tak by tedy měl následovat tento postup:

- zformovat otázky či témata, které chceme při práci s dětmi, mládeží či veřejností řešit
- definovat cíle EVVO, kterých chceme dosáhnout
- navrhnout vhodné metody a formy pro dosažení stanovených cílů
- vytvořit návrh vlastní koncepce EVVO a zaneš do vybraných dokumentů
- posledním krokem je nutné zvolit způsob, jak hodnotit svou činnost, zda plní cíle, které byly stanoveny či nikoli

6 Závěr

Tato bakalářská práce byla napsána, aby pomohla řešit problematiku environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy.

Konkrétně cílem bakalářské práce bylo vytvoření návrhů, které by vedly ke zlepšení stavu EVVO v DDM hlavního města Prahy – vytvoření koncepce EVVO, celkovému zlepšení současné práce s dětmi, mládeží i veřejností v oblasti EVVO.

Bakalářská práce především popisuje oblast EVVO, kde uvádí základní terminologii, popisuje historii, uvádí legislativu, ale také mapuje cíle a k nim příslušné prostředky dosahování těchto cílů, tj. především metody a formy EVVO. Další důležitou částí je i zmapování současného stavu EVVO v DDM hl. města Prahy, které posloužilo jako odrazový můstek pro vytvoření možných návrhů postupu.

Důležitou součástí práce je i dotazníkové šetření, které mapuje oblast EVVO v jiných domech dětí a mládeže v celé České republice. A tak vytváří ucelenější pohled na oblast EVVO a DDM.

Výsledkem této bakalářské práce je návrh, jak dále postupovat v Domě dětí a mládeže hlavního města Prahy pro zlepšení stavu EVVO, a to zejm. v zařízení Stanice přírodovědců. Z výše uvedených důvodů konstatuji, že cíle bakalářské práce byly v podstatě splněny, ale zároveň je otevřen prostor pro další rozpracování a konkretizaci.

Bakalářská práce poukazuje na základy environmentálního vzdělávání výchovy a osvěty.

7 Zdroje

7.1 Cizojazyčná literatura

CAPRA F., 1995: *The Changes for Education in the Next Century*. Liverpool Schumacher Lectures, Liverpool.

CORNELL J., 1998: *Sharing Nature With Children*. Dawn Publications, Nevada City.

CORNELL J., 2000: *With Beauty Before Me: An Inspirational Guide for Nature Walks*. Dawn Publications, Nevada City.

CROOKALL D., KIYOSHI A., 1995: *Simulation and Gaming accross Disciplines and Cultures*. Isaga, London.

ELLINGTON H., GORDON M. and FOLIE J., 1998: *Using Games and Similation in the Classroom*. Kogan Page London.

KIRUBASAN S., 2007: *I. Environmental Education: Curriculam [i.e. curriculum] and Teaching Methods*. Sarup & Sons, New Delhi.

NEAL P. a PALMER J., 1990: *Environmental Education in the Primary School*. Blackwell Education, Oxford.

SALE L. a ERNEST W. L., 1972: *Environmental Education in the Elementary School*. Holt, Rinehart and Winston, New York.

STONE M. K., 2009: *Smart by Nature: Schooling for Sustainability*. Watershed Media, Healdsburg.

THOMASHOW M., 1996: *Ecological Identity: Becoming a Reflective Environmentalist*. MIT Press, Cambridge.

7.2 Knihy a jiné publikaci

CAHA M., CHURCH C., KULICH J. a ČINČERA J., 1996: *Hry a výchova k trvale udržitelnému rozvoji: sborník simulačních her s environmentální tematikou*. Brontosaurus, Praha.

ČINČERA J. a CAHA M., 2005: *Výchova a budoucnost: hry a techniky o životním prostředí a společnosti*. Paido, Brno: Paido,

ČINČERA J., 2007: *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Paido, Brno.

DAŇKOVÁ L., KULICH J. a TOUŠKOVÁ B., 2009: *Škola pro život II: jak na ekologickou/environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů*. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, Praha.

KVASNIČKOVÁ D., 1997: *Ekologická výchova a vzdělávání*. Klub ekologické výchovy a MŠMT, Praha.

LESKOVCOVÁ M., MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ L. a PALACKÁ A., 2012: *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice.

MÁCHAL A., 2000: *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Rezekvítek, Brno.

MÁCHAL A. a HUSTÁK J., 2001: *Malý ekologický a environmentální slovníček*. 3. vyd. Rezekvítek, Brno.

MÁCHAL A., NOVÁČKOVÁ H. a SOBOTOVÁ L., 2012: *Úvod do environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání: soubor učebních textů*. Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Brno.

PRŮCHA J., MAREŠ J. a WALTEROVÁ E., 1998: *Pedagogický slovník*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Potál, Praha.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/EHS, v platném znění.

SMRTOVÁ E., ZABADAL R. a KOVÁŘÍKOVÁ Z., 2012: *Za Naturou na túru: metodika terénní výuky*. Apus, Praha.

ŠIMONOVÁ P. a ČINČERA J., 2013: *Ekologická a environmentální výchova: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Fraus, Plzeň.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí v platném znění.

7.3 Internetové zdroje

European Law, 2003: Směrnice o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí, Praha. online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32003L0004>, cit. 12.04.2016

[Kansas Association of Conservation and Environmental Education, 2016: What is Environmental Education. online:http://www.kacee.org/what-environmental-education-0](http://www.kacee.org/what-environmental-education-0), cit. 12.04.2016

Kraj Vysočina, 2002-2013: EVVO, Praha. online: <http://www.kr-vysocina.cz/evvo.asp>, cit. 12.04.2016

Metodický portál RVP, 2015: Formy výuky, Praha. online: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/F/Formy_v%C3%BDuky. cit. 12.04.2016

Moravskoslezský kraj, 2015: Co je environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO), Ostrava: <http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/cz/temata/vychova/co-je-environmentalni-vychova--osveta-a-vzdelavani-evvo-52/>, cit. 12.04.2016

MŠMT, 2015: Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání výchovy a osvěty (EVVO), Praha. online: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-msmt-k-zajisteni-environmentalniho>, cit. 12.04.2016

MZe, 2015: Výchova, osvěta a vzdělávání, Praha. online: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/ostatni/100306256.html>, cit. 12.04.2016

Naučná stezka, 2008: Environmentální výchova, Praha. online: <http://www.naucnastezka.cz/clanek.asp?id=165&clanek=ENVIRONMENT%C1LN%CD>, cit.12.04.2016

Plzeňský kraj, 2011: EVVO, Plzeň. online: <http://evvo.plzensky-kraj.cz/?fid=1903>, cit. 12.04.2016

8 Přílohy

Informační dotazník DDM

Tento dotazník je materiálem k zhodnocení stavu EVVO v DDM hl. Prahy. Děkuji Vám za vyplnění tohoto dotazníku a pomoci při mé bakalářské práci. Informace, které zde uvedete, budou použity pouze do této bakalářské práce a nebudou šířeny jinde.

Při vyplňování tohoto dotazníku dbejte prosím, že se jedná o zjištění stavu EVVO.

Vyhovující odpovědi podškrtněte, a pokud existují jiné, tak je prosím doplňte.

- 1) Název a identifikační údaje zařízení DDM (adresa, IČ).**
- 2) V jakých dokumentech má Vaše zařízení zakotvenou oblast EVVO?**
 - zřizovací listina
 - plány pro jednotlivé školní roky
 - školní vzdělávací programy
 - metodické pokyny
 - jiné....
- 3) Jaká je Vaše zájmová skupina:**
 - děti předškolního věku
 - děti na základních školách – 1. stupeň
 - děti na základních školách – 2. stupeň
 - žáci SŠ a gymnázií
 - studenti VŠ
 - rodiče s dětmi
 - široká veřejnost
- 4) Jakých cílů se snažíte prostřednictvím Vaší činnosti dosáhnout v oblasti EVVO?**
- 5) Jaké využíváte metody EVVO ve své činnosti?**
 - přímá práce pro přírodu (např. sázení stromků, péče o chráněné území, sběr odpadků)
 - badatelské metody
 - diskusní metody
 - simulační hry
 - hry zaměřené na prožitek v přírodě
- 6) Jaké využíváte formy EVVO ve své činnosti?**
 - kroužky (zájmové útvary)
 - výukové programy – krátkodobé (1h – 1 den)
 - výukové programy pobytové
 - tábory (příměstské, pobytové)
 - akce pro rodiče s dětmi
 - akce pro veřejnost
- 7) Jakým způsobem a jak často vyhodnocuje Vaše DDM v oblasti EVVO?**